

УКРАЇНСЬКО-ШВЕЙЦАРСЬКА СПІВПРАЦЯ У ГАЛУЗІ КАМЕРНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

Здійснено панорамний огляд українсько-швейцарських мистецьких контактів у галузі різних форм камерного музикування на концертних естрадах України та Швейцарії. Визначено пріоритетні напрямки співпраці інструменталістів-камералістів двох країн у галузі виконавства, педагогіки, конкурсно-фестивального руху, популяризації композиторської творчості. Наведено приклади партнерської і спонсорської співпраці в міжнародних мистецьких проектах, нотовидавництва, аудіо-запису.

Ключові слова: камерно-інструментальне виконавство, фахова освіта, партнерська і спонсорська співпраця, конкурсно-фестивальний рух.

Українсько-швейцарські музично-мистецькі взаємини мають глибоко закорінену традицію. Так, наприклад, Львівська Музична Консерваторія ім. К. Шимановського (початкові назви «Музичний Інститут» – до 1905 р. та «Львівський Музичний Інститут» – до 1931 р.), заснована у 1902 р. А. Нементовською – ученицею І. Фрідмана і Т. Лешетицького, визначною методисткою, що будувала діяльність закладу, вивчаючи справу музичної освіти у Англії, Франції, США та Швейцарії. Численними були й послідовники системи видатного швейцарського педагога, автора оригінальної виховної системи професора гармонії та сольфеджіо Женевської консерваторії Еміля Жака-Далькроза у навчальних закладах та студіях і курсах ритмопластики в Україні [3, с. 107; 8, с. 11].

Швейцарія входила до сфери концертно-гастрольної діяльності численних українських музикантів-солістів та виконавських колективів навіть у відносно закритий для міжнародної гастрольної діяльності радянських період. У 1970-х роках тут виступав Заслужений вокально-хореографічний ансамбль «Галичина» Львівського виробничого об'єднання «Електрон» (на той час – уже лауреат міжнародних і всесоюзних конкурсів, (керівники – Я. та В. Чуперчуки), пізніше з гастрольними виступами у Швейцарії побували Камерний оркестр «Віртуози Львова» (мистецький керівник С. Бурко, керівник-концертмейстер В. Дуда, музичний консультант Ю. Луців), солістка і камералістка, лауреат трьох міжнародних конкурсів Зоряна Куш-

плер, лауреатка першої премії Всеукраїнського конкурсу (Одеса, 1981) бандуристка Людмила Федорова, солістка і ансамблістка (в складі тріо), лауреат першої премії Міжнародного конкурсу «Золоті трембіти» Людмила Чернецька.

Зі здобуттям Україною незалежності, поглибленням її залучення до процесів євроінтеграції змінюються і принципово збагачуються форми взаємодії та співпраці українських та швейцарських музикантів у галузі концертного виконавства, конкурсно-фестивального руху, педагогіки, композиторської творчості. Проте при наявності значного масиву емпіричних даних аспект співпраці музикантів двох держав у сфері камерного виконавства на знайшов свого висвітлення у спеціальній літературі. Їх знаходимо у програмах міжнародних фестивалів [2; 7; 13], рецензіях та інтерв'ю, що рефлектують на події міжнародних мистецьких проєктів [1: 4; 5], окремі факти наведено у наукових розвідках з питань хореографічного мистецтва [8], музичного шкільництва [3], конкурсно-фестивального руху [12], діяльності окремих інструменталістів [9-11]. Метою даної розвідки є створити панораму українсько-швейцарських мистецьких контактів у галузі різних форм камерного музикування на концертних естрадах України та Швейцарії.

Від 1990-х років потенціал фахової підготовки вітчизняних інструменталістів у осередках Швейцарії дістав нове наповнення. Численні вітчизняні концертуючі виконавці – солісти та учасники камерних складів мають у структурі своєї фахової підготовки полікультурні складові (майстеркурси, академії, курси навчання у провідних осередках зарубіжжя, зокрема у Швейцарії). Так, у Міжнародній музичній академії Єгуді Менухіна у Гштадті – закладі, який вирізняє спрямування педагогічної концепції на навички ансамблевого виконавства (дуетне, квартетне, оркестрове) навчалися львівські скрипалі Олег Каськів¹ (клас проф. Альберта Лисого, 1996-2002), Анна Савицька (класи Альберта Лисого, Ієгуді Менухіна)², альтист Андрій Війтович (класи Альберта Лисого та професора Йоганнеса Ескера), стипендіа-

---

¹ Від 1996 р. став солістом та учасником камерного оркестру А. Лисого («*Camerata Lysu*»), з яким гастролював в Україні, Швейцарії, Німеччині, Італії, Іспанії, Португалії, Данії, Польщі, Австрії, Аргентині, Канаді, Китаї, Макао, Сінгапурі, Таїланді, Японії, південноафриканських країнах.

² Стипендіатка Міжнародної концертної асоціації ім. Єгуді Менухіна «*Live music now*» (2005, 2006 рр.). У цей період (від 1993 року) вона виступає з інструментом 1731 р. виготовлення з приватної колекції швейцарського бізнесмена Пресенда, наданим їй у тимчасове користування [11, с. 6].

том міжнародних фондаций «Герберт фон Караян Центру» та швейцарського фонду «Тіль-Дюрр-Штіфтунг» був скрипаль Максим Брилинський [9, с. 16-25; 3, с. 109].

Посилення співпраці представників мистецької сфери двох держав, активне включення до євроінтеграційних процесів призвело до наявності музикантів-камералістів – вихідців з України у педагогічному складі швейцарських фахових навчальних закладів і навіть ініціювання власних оригінальних освітніх проєктів. Так, від 2002 р. Олег Каськів працює асистентом класу скрипки у згадуваній вище Міжнародній Академії Є. Менухіна та викладачем класу скрипки Женевської консерваторії, Анна Савицька викладала в державному музичному коледжі кантона Тургау, а також відкрила власну школу скрипкового мистецтва для обдарованих дітей «InMuSt» (Innovatives Musik Studio) у Цюриху/Бюлаху, де навчання ведеться на підставі власних оригінальних креативних технологій.

Окрему сферу у даній галузі становить камерно-інструментальне виконавство. З розвитком глобалізаційних процесів в цілому та налагодженням і збагаченням міжнародних мистецьких контактів між країнами, з гастрольними виступами в Україні побували Цюрихський ансамбль нової музики («*Ensemble neue musik zürich*») «Авалон-тріо», ансамбль перкусійників з Лугано, ансамбль «*Klangheimlich*», «*Дуель-Дует*» у складі тромбона та фортепіано – Д. Амрайна і Ю. Геннебергера (Німеччина–Швейцарія), швейцарсько-німецько-білоруський ансамбль «*Inverspace*», піаніст Д. Блум, Ж. Л. Дарбелле, Ж. Вільдбергер та ін.

Концертні виступи українських музикантів у спільних міжнародних проєктах, гастрольні подорожі камералістів-виконавців та ансамблів України, формування полінаціональних колективів за участю швейцарських виконавців є стабільним явищем у сучасному музично-культурному процесі. Прикладом можуть послужити виступи одного з найактивніших концертуючих музикантів Львова Йозефа Ерміна (у якості соліста, камераліста та акомпаніатора), заслуженої артистки України Оксани Рапіги, Олега Безбородька, ансамблів «*Кластер*» (Львів), «*Рикошет*» (Київ) та ін.

Особливе місце у цьому переліку посідають українські виконавці, що стало працюють у Швейцарії, представляючи мистецькі інтереси обох держав та культур: скрипковий дует «*Innovation Duo*» у складі – Анна Савицька (Україна-Швейцарія) та Якуб Дзяляк (Польща-Швейцарія, скрипки), Віталій Возняк (Україна-Швейцарія, кларнет), Ірина Цайтц (Україна-Швейцарія, орган), автор даної роз-

відки Андрій Драган (*Україна-Швейцарія*, фортепіано) та ін. Кожен із них вдосконалював виконавську майстерність за кордоном, зокрема, у Швейцарії, згодом не лише органічно включившись у виконавський процес, але й постаючи організатором мистецького життя та фахово-освітніх осередків.

Оскільки Швейцарія є важливим осередком міжнародного фестивально-конкурсного руху, численними є приклади успішних виступів українських виконавців та камерних колективів у подібних мистецьких акціях (як, наприклад *«MENHIR»*, Фестиваль музики Ф. Шуберта (Швейцарія-Німеччина), *Verbier* (Швейцарія), Міжнародних Фестивалів у м. Сен-Гален та ін.). Українські виконавці фігурують на сценах Швейцарії і як концертанти, і як учасники мистецьких змагань: Н. Хома як солістка-віолончелістка та у складі камерних ансамблів брала участь у Міжнародних Фестивалів у Швейцарії (Сен-Гален), Олег Каськів посів друге місце на Міжнародному конкурсі в Лозанні та Гштадті [3, с. 109].

Активністю та масштабним представництвом вирізняється участь як окремих виконавців, так і колективів зі Швейцарії в українському конкурсно-фестивальному русі міжнародного рівня. Такими є *«Київ Мюзік Фест»*, *«Музичні прем'єри сезону»*, Міжнародний музичний фестиваль *«Тиждень високої класики з Романом Кофманом»* у столичній галереї *«Лавра»*, *«Форум музики молодих»*, *«Два дні і дві ночі»* в Одесі, *«Віртуози»* та *«Контрасти»* у Львові, *«Харківські асамблеї»* та ін.

Від 1990-тих років в Україні реалізуються такі форми доброчинної діяльності, як спонсорство та фінансове партнерство. Завдяки їм у програмах концертів та міжнародних фестивалів в Україні здійснюються виконання творів українських та швейцарських композиторів силами камерних колективів названих країн чи міжнародних складів. Так постійними фінансовими партнерами фестивалю *«Контрасти»* постають швейцарська фундація *«Pro Helvetia»*, Міжнародна громадська організація Асоціація Нова музика / АНМ – Українська секція Міжнародного товариства сучасної музики / ISCM, Швейцарська фундація *«SUISA»*, Schweizer Kulturstiftung, Reseaux Est-Ouest – Im Auftrag der Direktion fur Entwicklung und Zusammenarbeit.

Зокрема, завдяки фестивалям сучасної музики полікультурній мистецькій громаді представлено композиції вітчизняних музикантів (Д. Данова, А. Мерхеля, М. Коломійця, Б. Сегіна, С. Пілютикова, В. Полевої, З. Алмаші, Л. Сидоренко, і Н. Черній) та твори швейцар-

ських митців (К. Хенкінга, Х.Холлігера, С. Хенслера, Н. А. Губера, А. Кнюзеля, Т. Кеслера, К. Розенбергера, М. Бішофа, Т. К. Й. Маєра, Л. Бахмана, Д. Урбана, Елізабет Шімана, Т. Лаука, Ю. Вюттенбаха та ін.).

До таких належить, зокрема, щорічна імпреза «*Два дня і дві ночі*» у Одесі (фестиваль функціонує від 1995 року, маючи потужний резонанс і широке міжнародне представництво як у репертуарі, так і в складі учасників), яка значною мірою репрезентує власне камерну сферу виконавства і творчості: *«Як завжди з майстерністю і яскравою композиторською фантазією збудовані оригінальні програми фесту... Артистичний директор фестивалю і цього разу створила поліфонічну партитуру, в якій органічно сплітаються голоси майстрів з Росії, Німеччини, Франції, Швеції, Італії, Англії, Литви, Японії, Бельгії, Чилі, Швейцарії, Греції, Монголії та Кореї... Завдяки «Двом дням і двом ночам» мистецтво наших обдарованих земляків отримує законне визнання за кордоном»* [2]. На сайті Одеського фестивалю його мету сформульовано так: *«...поєднання Нової музики з новою фестивальною формою, демонстрація українському глядачеві нових напрямків Нового мистецтва, сприяння інтеграції Української музики до світової культури. Мета полягає в тому, щоб об'єднати нову музику з новою формою фестивалю, щоб продемонструвати нові тенденції нової музики українському слухачеві (близько 2000-3000 глядачів), щоб сприяти інтеграції української музики до всесвітньої музичної культури»*.

Зокрема, програми фестивалю прикрашають виступи вже згадуваного ансамблю «*Дуель-Дует*», швейцарсько-німецько-білоруського ансамблю «*Inverspace*» та численних інших. Натомість дует «*Innovation Duo*» в програмі 2007 року представив міжнародній громадськості прем'єри композицій З. Алмаші («*Дует*», 2006), Г. Гаврилець («*Дует*», 2007), Б. Фроляк («*Партита–Медитація*»: Прелюдія, Хорал, Жига, Арія, Постлюдія; 2007). Серед здійснених ними прем'єрних виконань 2010 року були композиції Віктора Камінського «*Мандрівник і його тіні*» (2010), Любави Сидоренко «*Світло/Lumiere*»³ (2010), Золтана Алмаші «*Спокій, щем і радість*» (2010), українсько-польської авторки Наталії Черній «*Сказати коротко ...*» (2010).

---

³Твір існує у версії для скрипки та віолончелі, що виникла для дуету: Віктор Павлов (скрипка) та Золтан Алмаші (віолончель).

Міжнародний фестиваль «*Київ Мюзік Фест*» серед періодичних програм має серію тематичних програм «*Музичні гостини*». Серед них стабільною є «*Швейцарія – Україна*» («*Музичні діалоги: Україна – Швейцарія*»). Знаменною подією фестивалю 2008 року було виконання твору «РЕКВІЄМ-2МОЦАРТ» швейцарського композитора Ф. Каттана за участю камерного ансамблю «*Ensemble Jeune Opéra Compagnie*» під орудою диригента Ніколя Фаріні.

У тому ж році концертний сезон у Київській організації Національної спілки композиторів відкрився міжнародною програмою фортепіанних творів українських та швейцарських митців: Альфреда Швайцера, Євгена Станковича, Ігоря Щербакова, Олега Безбородька, які прозвучали у виконанні Лауреата Міжнародних конкурсів та Премії ім. Л. М. Ревуцького Олега Безбородька.

Завдяки гастрольним та конкурсним акціям представники обох країн мають нагоду представити першовиконання творів сучасних українських композиторів у Швейцарії. Такі програми експонують не лише композиторську, а й виконавську майстерність виконавців-камералістів. Так, твори С. Пілютикова виконувалися на міжнародних фестивалях в Україні та в «*Днях нової музики*» в Цюріху (1998) за участю Г.-П. Френера, Д. Гірода, Л.Ланглоця, К.Розенбергера, ансамблів «*Zürich für Neue Musik*», згадуваний вже ансамбль ударних інструментів з м. Лугано, твори В. Полевої – «*Atros-trio*», «*Avalon-trio*», «*Zurich Ensemble of New Music*» та ін. Завдяки подібним проектам ініціюються й інші форми співпраці: так, в 2004 р. швейцарське видавництво «*Sordino*» уклало з Любовою Сидоренко контракт на видання камерних творів.

Важливим свідченням українсько-швейцарської співпраці у галузі музичного мистецтва став Міжнародний фестиваль органної музики «*Dianazon*». Його започатковано у 2006 році львів'янкою Іриною Цайтц, вихованкою класів О. Криштальського (фортепіано) та С. Дайча (орган) у Львівській державній консерваторії імені М. Лисенка, гоня) та Музичної академії Базеля (клас органу Гі Бове), випускницею Музичної академії в Люцерні (хорове диригування). І. Цайтц організувала експертизу та ремонт органа у Львівському будинку органної музики за сприяння всесвітньовідомого швейцарського органіста, органолога та органного експерта, викладача Цюріхського університету та Вищої музичної школи Цюріха (класи органу, клавикорду та гаммерклавіру), довголітнього головного редактора швейцарської музично-педагогічної газети Бернгарда Білєтера.

Як інтенсивно концертуюча виконавиця, І. Цайтц брала участь у численних європейських та американських фестивалях, і одразу ж по завершенні реконструкції і реставрації львівського органу у Львові у лютому 2006 року взяла участь у програмі міжнародного фестивалю «Ренесанс», а вже у жовтні цього ж року виступила ініціатором та організатором першого українського міжнародного органного симпозиуму та художнім керівником міжнародного органного фестивалю «*Diaпазон*» (директор Юліан Винницький) у співпраці з Львівською міськрадою, Львівським будинком органної та камерної музики. Спонсорами та партнерами цього фестивалю є Швейцарська мистецька рада Pro Helvetia, Благодійна асоціація друзів органної музики і мистецтв та ряд інформаційних спонсорів. У програмі двох фестивалів (1-й відбувся у жовтні 2006 року, другий – у червні-липні 2007 року) взяли участь славетні органісти (виконавці, педагоги та експерти) з України та Європи. Серед них: консультант зі збереження історичних швейцарських органів Р. Беллатті, органіст монастиря Райнау (Швейцарія), викладач Вищої школи Аугсбурга (класи генерал-басу, клавесину та органу), керівник майстеркласів, член журі органних конкурсів А.Маїш.

За підтримки фондів і цільових мистецьких програм реалізуються записи камерних композицій (зокрема, з 1-3 та з 4-6 фестивалів видано на компакт-дисках, розтиражованих у Німеччині). За участю низки швейцарських виконавців та камерних колективів було записано подвійний CD-ROM «*Одвертості тайни*» (Одеса, АНМ, 2003) – мультимедійна база даних 12 українських композиторок (текстова, аудіо-візуальна інформація) та 22 години музики (всього 111 творів). Також наведена інформація про виконавців нової музики (понад 70 музикантів та музичних колективів) [6].

Отже, серед пріоритетних напрямків співпраці інструменталістів-камералістів України та Швейцарії провідними є: гастрольні подорожі виконавців-солістів та ансамблів; формування полінаціональних колективів за участю українських та швейцарських виконавців; першовиконання творів сучасних українських композиторів у Швейцарії і навпаки; участь та представницька місія у конкурсно-фестивальному русі; фахова підготовка українських виконавців у класах провідних швейцарських спеціалістів та за підтримки швейцарських благодійних фондів; заснування українцями осередків фахового навчання у Швейцарії; реалізації аудіозаписів та видавництво камерних творів; підтримка камерного виконавства фондами і цільовими мистецькими програмами.

Андрей Драган. Украинско-швейцарское сотрудничество в области камерно-инструментального искусства

Осуществлён панорамный обзор украинско-швейцарских художественных контактов в области различных форм камерного музицирования на концертных эстрадах Украины и Швейцарии. Определены приоритетные направления сотрудничества инструменталистов-камералистов двух стран в области исполнительства, педагогики, конкурсно-фестивального движения, популяризации композиторского творчества. Приведены примеры партнёрского и спонсорского сотрудничества в международных художественных проектах, нотоиздательстве, аудиозаписи.

Ключевые слова: камерно-инструментальное исполнительство, специальное образование, партнёрское и спонсорское сотрудничество, конкурсно-фестивальное движение.
